MAKTABGACHA TA’LIM TARBIYACHILARIDA IQTISODIY TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ilmiy rahbar: *Ashirova Sojida Baxromovna*
Shahrisabz davlat pedagogika instituti katta o’qituvchisi
Talaba: *Ergashova Dilafro’z*
Maktabgacha ta'lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqola mazmunda maktabgacha ta’lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish bugungi rivojlangan jamiyatimiz uchun muhim bir pedagogik ahamiyatga ega bo’lgan masala ekanligi va uning pedagogik imkoniyatlari ilmiy tahlil qilingan. Bundan tashqari maqola mazmunida maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarning ilk iqtisodiy tushuncha va atamalar bilan tanishtirish uning shaxs sifatida ulg‘ayib kamol topishida aynan maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachisi mas’ul ekanligi va uning bu boradagi vazifalariga to’xtalib o’tilgan.

Kalit so’zlar: iqtisodiyot, iqtisodiy ta’lim, iqtisodiy tarbiya, iqtisodiy ong, iqtisodiy tafakkur, tadbirkorlik, beznis

Аннотация: В содержании данной статьи научно анализируется, что формирование экономических представлений у педагогов дошкольного образования является важной педагогической задачей для нашего развитого общества и его педагогических возможностей. Кроме того, в содержании статьи указывается, что именно воспитатель дошкольной образовательной организации несет ответственность за ознакомление детей дошкольного возраста с первыми экономическими понятиями и условиями в его личностном росте и развитии, а также свои обязанности в этой связи.

Ключевые слова: экономика, экономическое образование, экономическое воспитание, экономическое сознание, экономическое мышление, предпринимательство, бизнес.

Abstract: In the content of this article, it is scientifically analyzed that the formation of economic concepts in preschool teachers is an important pedagogical issue for our developed society and its pedagogical possibilities. In addition, in the content of the article, it is pointed out that it is the educator of the preschool education organization who is responsible for introducing children of preschool age to the first economic concepts and terms in his personal growth and development, and his duties in this regard.

Key words: economy, economic education, economic upbringing, economic consciousness, economic thinking, entrepreneurship, business

Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarni ilk iqtisodiy tushuncha va atamalar bilan tanishtirish uning shaxs sifatida ulg‘ayib kamol topishida asos bo‘la oladi. Shuning uchun har bir guruh tarbiyachisi bolalarni ilk iqtisodiy saboqlar bilan tanishtirish bo‘yicha dastur talablarini, ya’ni bolalarga beriladigan tushunchalar hajmini va ularni amalga oshirish yo‘llarini va uslublarini bilishi kerak. Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarga ilk iqtisodiy ta’lim berish (tejamkorlik, oila, mehnat, bozor, do‘kon, ishlab chiqarish va savdo)ning o‘ziga xos xususiyati shundaki, o‘rta guruhda asosan tejamkorlik mavzularida bilim berilib, do‘kon, bozor o‘yinlari soddaroq shaklda o‘tiladi.

Katta tayyorlov guruhlarida mashg‘ulot mavzulari deyarli o‘zgarmaydi, ammo har bir mavzuni ochib berish, boyitish, kengaytirish hisobiga mashg‘ulotni o‘tishda faqat shu mavzuga tegishli tushunchalar yangi misollar, yangi muammolar yechib borilaveradi. Shuning hisobiga bolalarning ilk iqtisodiy tushunchalari ham kengayib borishi ko‘zda tutilgan. Maktabgacha ta’lim yoshdagi bolalarga ilk iqtisodiy ta’lim integral ta’lim asosida olib boriladi: tevarak-atrof bilan tanishtirish, matematika, tasviriy faoliyat, mehnat, o‘yin faoliyatlarida olib boriladi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida iqtisodiy tarbiyani amalga oshirish o‘rta guruhdan boshlab, “Ilk iqtisodiy ta’lim-tarbiya dasturiga ko‘ra mazkur yosh guruhida bolalarni olti xil iqtisodiy tushuncha bilan tanishtirish ko‘zda tutiladi: 1) iqtisod; 2) mehnat; 3) boylik; 4) mulkiy munosabatlar; 5) bozor; 6) pul.

Katta yosh guruhi bolalariga esa o‘rta guruhda o‘rgatilishi mo‘ljallangan tushunchalar mohiyatini kengroq va to‘liqroq yoritish bilan birga quyidagi sakkiz turdagi iqtisodiy tushuncha haqidagi bilimlar tarkib toptiriladi: 1) iqtisod; 2) mehnat; 3) boylik; 4) mulkiy munosabatlar; 5) tadbirkorlik; 6) bozor; 7) pul; 8) mahsulot.

Maktabga tayyorlov guruhida esa o‘n bir xil iqtisodiy tushuncha mazmuni yoritib beriladi: 1) iqtisod; 2) mehnat; 3) oila: 4) jamiyat; 5) aloqa; 6) ma’naviyat; 7) qoida va tartibni saqlash; 8) boshqaruv; 9) savdo; 10) pul; 11) mahsulot.

Ilk iqtisodiy ta’lim-tarbiya mazmuni maktabgacha ta’lim tashliloti muassasalarining “Atrof-olam to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish va uni anglash” hamda “Elementar matematik bilim va ko‘nikmalar”ni tarkib toptirishga doir mashg‘ulotlar negizida amalga oshiriladi.

Bu esa tarbiyalanuvchilarning iqtisod, informatika, tabiat, matematika mashg‘ulotlariga qiziqishini va ularning tushunish saviyalarini oshirishga yordam beradi.

Muhim bo‘lgan mashg‘ulotlar ikkiga bo‘linadi:

1. Maqsadli mashg‘ulotlar (ilgarigi).

2. Natijali mashg‘ulotlar (istiqbolli).

Aniq bir mashg‘ulot uchun eng ko‘p muhim o‘rinni maqsadli mashg‘ulotlar egallaydi. Ularni tatbiq etmasdan turib mashg‘ulotni o‘rganish imkonsiz hisoblanadi.

“Iqtisod” mashg‘ulotida maqsadli mashg‘ulotlar matematika, informatika, tabiat, estetika kabi mashg‘ulotlar bilan chambarchas bog‘liq.

“Iqtisod” mashg‘ulotiga bog‘liq bo‘lgan savollarga javob olish uchun boshqa mashg‘ulotlar bilan bog‘liq bo‘lishiga ko‘plab misollar keltirsa bo‘ladi. Masalan, o‘rta guruhlar uchun (inson va uning ehtiyojlari, inson va iqtisod, pul, mahsulotlarni sotib olish va aynboshlash) 11 ta mavzu, katta va tayyorlov guruhlari uchun 18 ta mavzuda (inson va unmg ehtiyojlari, inson va iqtisodiyot, pul, narx, mahsulotlarni sotib olish va ayriboshlash. ishlab chiqansh, mehnat faoliyati) o‘z aksini topgan.

Iqtisod mashg‘ulotida natijali mashg‘ulotlarni amalga oshirishda, faqat shu mashg‘ulotni o‘rganish bilan kifoyalanmay, balki boshqa mashg‘ulotlarni o‘rganish ham zarur. Iqtisodni tahlil qilishda tarbiyachilar mashg‘ulotlarda olgan tushuncha, ko‘nikma va malakalarini tatbiq qila olishlari kerak. Buning uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlarida mashg‘ulotdan tashqari oilada davrasida mashg‘ulotlarni olib borishlari kerak bo‘ladi.

- maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyachilari “Iqtisod” tushunchasini anglashlari uchun quyidagilar bilan ta’minlangan bo‘lishi lozim:
- har bir bosqich uchun tayyorlangan ishlanmalar;
- iqtisodga yo‘naltirilgan o‘yin mashg‘ulot;
- iqtisodga bog‘liq o‘lchov ko‘nikmalari;
- estetika, madaniy, ma’naviy barkamolligi va hokazo.

Mashg‘ulotda tushunchani o‘rganish uni tashkil etishning eng zaruriy omili bo‘lib, u ishlab chiqarish, ehtiyoj, resurslar, menejment, marketing, agrar munosabatlar, foyda va daromad, aholi daromadlari, statistikani o‘z ichiga oladi. Matematik nuqtai nazaridan iqtisodiy tushunchani o‘rganishda tarbiyalanuvchilar hisob-kitob ishlarini qo‘shish, ayirishlarni oddiy misollar orqali bilishlari kerak. Iqtisodiy ta’lim berish yosh avlodni ijtimoiy hayotda ishtirok etishga amaliy jihatdan tayyorlashning eng to‘g‘ri yo‘li hisoblanadi. Shunga asoslanib, tarbiyachilar jamoasi iqtisodiy tushunchaning shunday tizimini vujudga keltirishlari kerakki, u tarbiyalanuvchining ma’naviy-ijtimoiy bilimdonligini shakllantiruvchi vosita sifatida namoyon bo‘lishi kerak.

Iqtisodiy ta’lim avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan qadimiy ta’lim turidir. Biz ajdodlarimiz hayot tajribasining eng ilg‘or tomonlarini meros qilib olib, yangi sharoitda ularni saqlab, rivojlantiramiz, ko‘paytiramiz va yangi mazmun bilan boyitishga harakat qilamiz. Tarbiyachilarning iqtisodiy tafakkurini, iqtisodga oid ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish uchun, jamiyatda iqtisodiy munosabatlarni keng rivojlantirish kerak. Buning uchun esa iqtisodiy tarbiyani to‘g‘ri tashkillashtirish zarur hisoblanadi. Tadqiq qilinayotgan muammo doirasida ta’lim tashkilotlarida hozirgi paytda foydalanilayotgan dastur va darsliklarning tahlillaridan kelib chiqqan holda tarbiyachilarda innovatsion usullar orqali iqtisodiy tushunchalarni shakllantirishning ahvoli bayon qilingan.

Adabiyotlar ro’yxati

1. Abulqosimov X.P. Xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning sotsial–iqtisodiy muammolari. Avt. -T.: 1998. 26–b.

2. Boboqulov S. Tarbiyalanuvchilarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirish metodikasi. Avt.–T.: 2005.-21 b.

3. Kamolova N.A. O‘quvchi-tarbiyalanuvchilarda iqtisodiy bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari. Avt.–T.: 2006.-64 b.

4. Sodiqova Sh. Maktabgacha pedagogika.-T.: “Tafakkur bo‘stoni” 2013.-154-167 b.

5. Salimov B.B., Salimov B.T., Yuspov M.S. “Mikroiqtisodiyot” – T.: 2019. -23 b.

6. Tojiboyev D., T.Jo‘rayev “Iqtisodiyot nazariyasi”. 2005 y. 28 b.

7. Xasanboyev J., Sariboyev H. Pedagogika.–T.: Fan. 2006.-281 b.

8. Xo‘janov N. Xasanboyev J. Iqtisodiy pedagogika. O‘quv qo‘llanma.-T.: TDPU, 2002.–128 b.